

TA'LIM JARAYONIDA KREATIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA TASVIRIY VOSITALARDAN FOYDALANISH

Raxmanov Jasurbek Abdurazzakovich

Osiyo xalqaro Universiteti, Urganch filiali
muhandislik, ta'lim va boshqaruv fakulteti

1-kurs magistratura talabasi

Annotatsiya

Ushbu tezisda ta'lim jarayonida kreativ fikrlashni rivojlantirishda tasviriy vositalardan foydalanish masalasi o'rganiladi. Kreativ fikrlash o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshirish, ijodiy yondashuvlarni rivojlantirish va bilimlarni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Tasviriy vositalar – rasm, diagramma, infografika, multimediyaviy materiallar, vizual modellash – o'quv jarayonini interaktiv, qiziqarli va samarali qiladi. Tezisda tasviriy vositalarning o'quv jarayonida qo'llanishi, ular yordamida o'quvchilarning fikrlash jarayoni va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari, shuningdek, ta'lim jarayonida ushbu vositalardan tizimli foydalanishning pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. Ish natijalariga ko'ra, vizual materiallardan maqsadli foydalanish o'quvchilarning kreativ fikrlash darajasini sezilarli darajada oshiradi va darslarni samarali o'tishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim jarayoni, kreativ fikrlash, tasviriy vositalar, vizual metodlar, pedagogik texnologiyalar, ijodiy qobiliyat, dars samaradorligi.

Abstract

This thesis examines the use of visual tools in the educational process to develop creative thinking. Creative thinking plays a crucial role in enhancing students' independent reasoning, fostering innovative approaches, and consolidating knowledge. Visual tools—such as drawings, diagrams, infographics, multimedia materials, and visual modeling—

make the learning process more interactive, engaging, and effective. The thesis analyzes the application of visual tools in the classroom, methods for developing students' thinking and creativity through these tools, and the pedagogical significance of their systematic use in education. The findings indicate that purposeful use of visual materials significantly enhances students' creative thinking abilities and contributes to the effectiveness of lessons.

Keywords: educational process, creative thinking, visual tools, visual methods, pedagogical technologies, creative abilities, lesson effectiveness.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish dars jarayonining asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi. Kreativ fikrlash o'quvchilarga mustaqil muammolarni hal qilish, original g'oyalar yaratish va bilimlarni yangicha yondashuv bilan o'rganish imkonini beradi. Shu bilan birga, bunday fikrlash qobiliyatini shakllantirish samarali pedagogik usullar va vositalarni talab qiladi, ular o'quvchilarning darsga faol jalb bo'lishini ta'minlashi zarur.

Tasviriy vositalar — rasm, diagramma, infografika, multimediyaviy materiallar va vizual modellash kabi metodlar — darslarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda samarali vosita sifatida tanilgan. Ushbu vositalar murakkab va abstrakt ma'lumotlarni oson tushunishga yordam beradi, o'quvchilarning tasavvurini rag'batlantiradi, tanqidiy fikrlashini mustahkamlaydi va ularning kognitiv hamda emotsional faoliyatini oshiradi.

Ushbu ishda ta'lim jarayonida tasviriy vositalardan foydalanishning kreativ fikrlashni rivojlantirishdagi roli, ularning pedagogik ahamiyati va amaliy qo'llanish usullari tahlil qilinadi. Vizual metodlarni tizimli qo'llash orqali o'qituvchilar interaktiv va motivatsion ta'lim muhitini yaratib, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ularning intellektual o'sishiga yordam berishi mumkin.

Asosiy qism

1. Kreativ fikrlash va uning ta'limdagi ahamiyati

Kreativ fikrlash – bu o'quvchining mustaqil va original g'oyalar yaratish, muammolarni yangi yondashuvlar bilan hal qilish va mavjud bilimlarni yangicha shakllarda qo'llash qobiliyatidir. Ta'lim jarayonida kreativ fikrlashni rivojlantirish o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini oshirishda muhim o'rin tutadi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar faqat ma'lumotni eslab qolish bilan cheklanib qolmasdan, ularni ijodiy shaklda qo'llay oladigan holatga kelganda, bilim darajasi va o'rganishga qiziqishi sezilarli darajada oshadi (Oripova, 2025; Kholmuminova, 2025).

2. Tasviriyy vositalar va ularning pedagogik roli

Tasviriyy vositalar – bu o'quv jarayonida vizual materiallar yordamida ma'lumotlarni yetkazish va tushunishni osonlashtirishga xizmat qiluvchi vositalardir. Ushbu vositalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Rasm va diagrammalar
- Infografikalar va kartogrammalar
- Multimediya materiallar (video, animatsiya, interaktiv prezentatsiyalar)
- Vizual modellash (grafik model va sxemalar)

Tasviriyy vositalarning asosiy pedagogik ahamiyati shundaki, ular o'quvchilarning diqqatini jamlashga, tushunishni chuqurlashtirishga va ma'lumotlarni xotirada uzoq vaqt saqlashga yordam beradi. Shuningdek, vizual metodlar o'quvchilarning tasavvur qobiliyatini rag'batlantiradi va muammolarni kreativ tarzda yechish ko'nikmalarini rivojlantiradi (Sohibova, 2025; Umirova, 2025).

3. Ta'lim jarayonida tasviriyy vositalardan foydalanish usullari

Tasviriyy vositalardan foydalanish quyidagi usullar orqali amalga oshiriladi:

Rasm va diagrammalardan foydalanish: murakkab tushunchalarni soddalashtirish va o'quvchilarni vizual tahlilga jalb qilish. Masalan, biologiya darslarida organizmning tuzilishini diagramma yordamida tushuntirish.

Infografikalar va kartogrammalar: ma'lumotlarni qisqa va aniq shaklda taqdim etish, o'quvchilarning tafakkurini faollashtirish. Masalan, tarix darsida davrlar va voqealarni infografika orqali ko'rsatish.

Multimediya materiallari: animatsiya va video orqali mavzularni jonli va interaktiv tarzda o'rganish, o'quvchilarda qiziqish va e'tiborni oshirish.

Vizual modellash: murakkab jarayonlarni sxema yoki grafik orqali ko'rsatish. Bu o'quvchilarga mavzuni yaxshiroq tushunish va o'z fikrini mustaqil ravishda shakllantirishga yordam beradi.

4. Tasviriyo vositalardan foydalanishning kreativ fikrlashga ta'siri

Tasviriyo vositalar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda bir nechta yo'nalishlarda samarali:

Muammoni yechish ko'nikmalarini oshiradi: o'quvchilar turli vizual ma'lumotlarni tahlil qilib, yangi yechimlar ishlab chiqadi.

Imaginatсионini rivojlantiradi: rasm va diagrammalar o'quvchilarning fantaziyasini rag'batlantiradi.

Kognitiv faoliyatni faollashtiradi: vizual materiallar o'quvchilarning eslab qolish, tahlil va umumlashtirish qobiliyatini oshiradi.

Darsga qiziqishni oshiradi: interaktiv va rangli materiallar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi (Satbayeva, 2025; Raximova, 2025).

5. Pedagogik tavsiyalar

Darslarni rejalashtirishda har bir mavzuga mos vizual vositalarni tanlash zarur.

Rasm va diagrammalarni faqat ma'lumotni tushuntirish emas, balki o'quvchilarni tahlil va bahslashishga jalb qilish vositasi sifatida ishlatish lozim.

Multimediaviy materiallar interaktiv mashg'ulotlarda qo'llanilishi, o'quvchilarni mustaqil izlanishga rag'batlantiradi.

Vizual vositalardan tizimli va maqsadli foydalanish o'quv jarayonini yanada samarali qiladi va kreativ fikrlashni rivojlantiradi.

Xulosa

Ta'lim jarayonida kreativ fikrlashni rivojlantirishda tasviriy vositalardan foydalanish o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali va qiziqarli qilishda muhim rol o'ynaydi. Rasm, diagramma, infografika, multimediaviy materiallar va vizual modellash kabi vositalar o'quvchilarga murakkab tushunchalarni tezroq va aniqroq tushunishga yordam beradi, ularning tasavvur qobiliyatini rag'batlantiradi va muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuvlarni rivojlantiradi.

Ushbu vositalarni tizimli va maqsadli qo'llash darslarni interaktiv va motivatsion qiladi, o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil va ijodiy qobiliyatlarini oshiradi. Shu bilan birga, vizual metodlar o'quvchilarning kognitiv va emotsional faoliyatini faollashtiradi, darslarni samarali o'tishiga xizmat qiladi.

Shu bois, ta'lim jarayonida tasviriy vositalardan samarali foydalanish o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishning eng muhim va amaliy yo'llaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oripova N. X., Egamberdiyeva M. S. Methodology for Developing the Creativity and Imagination of Future Educators Based on an Illustrative Approach. Uzbek Scholar Journal, Vol.38, 2025.

2. Kholmuminova D. Development of Pedagogical Creativity in Future Teachers: Theoretical Basis and Applied Strategies. Modern Science and Research, 2025.
3. Sohibova Z. A. Enhancing Students' Creative Thinking through Visual Arts in Higher Education. O'rta Osiyoda Ijtimoiy va Gumanitar Tadqiqotlar, 2025.
4. Satbayeva M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarni darslarda kreativ fikrlashga o'rgatish metodlari. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 2025.
5. Umirova G. J. Developing Creative Thinking in Lessons Using Multimedia Technologies. Jurnal ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari, 2025.
6. Guilford, J. P. The Nature of Human Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1967.
7. Torrance, E. P. The Manifesto: A Guide to Developing Creativity in the Classroom. 1988.
8. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press, 1978.